

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงและมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและอุตสาหกรรม รวมทั้งมีการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ พึ่งตนเองได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2545) โดยอาศัยเทคโนโลยีมาใช้อย่างมากมายเพื่อสร้างผลผลิตให้ได้เพียงพอกับความต้องการในการบริโภคของประชาชนและความสามารถแข่งขันด้านธุรกิจการค้ากับคู่แข่งระดับนานาชาติประเทศ จากการพัฒนาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมตามมาทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะปัญหาความเจ็บป่วยที่เกิดจากการประกอบอาชีพที่นับวันมีแนวโน้มความรุนแรงสูงขึ้น (สำนักโรคบาดวิทยา, 2547) นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ยังพบว่าปัญหาต่อสุขภาพของผู้ประกอบอาชีพและครอบครัวมีแนวโน้มสูงขึ้น จากนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนผลิตสินค้าในชุมชนของตนเองเพื่อการจำหน่าย เช่น นโยบายสนับสนุนการผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ประชาชนต้องเร่งผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับการจำหน่ายและการสั่งซื้อซึ่งมีผลดีในด้านเศรษฐกิจทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน (อุบลสิงห์แก้ว, 2547) แต่ในกระบวนการทำงานก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้แนวโน้มการเกิดโรคจากการทำงานหรือสิ่งแวดล้อมสูงขึ้น (สำนักโรคบาดวิทยา, 2547)

สำหรับประเทศไทยถือเป็นประเทศที่มีงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีความโดดเด่นทางด้านเอกลักษณ์ และความประณีตสวยงามเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ (วนิดา แก้วเนตร อ่างในอุบล สิงห์แก้ว, 2547) ซึ่งมีความพิถีพิถันในการประดิษฐ์และแสดงถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สร้างสรรค์ผลงานออกมา โดยการประกอบอาชีพหัตถกรรมในประเทศไทยมีการกระจายไปทุกภาค พบมากที่สุดภาคเหนือ (กองสถิติเศรษฐกิจ, 2544) โดยเฉพาะจังหวัดแพร่ น่าน เชียงใหม่ ลำพูนและลำปาง

จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งได้รับการส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจมีการส่งเสริมและขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม จนทำให้ภาคอุตสาหกรรมเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว โดยจังหวัดลำปางมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมประมาณ 1,644 โรง (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดลำปาง, 2545) และจังหวัดลำปางก็เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรจำนวนมาก

บ้านไร่ศิลาทอง ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการดำเนินงานโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” (OTOP) ซึ่งเป็นโครงการที่ต้องการช่วยเหลือประชาชนในระดับรากหญ้า โดยการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเจริญแก่ชุมชน โดยให้ชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาไทยในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สะท้อนวิถีชีวิตแห่งความเป็นไทย ให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น สร้างงาน สร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สามารถผลิตและจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านและชุมชน คือ “ครกหินบ้านไร่ศิลาทอง” ซึ่งเป็นแหล่งผลิตครกหินที่มีชื่อเสียงที่สุดในจังหวัดลำปาง เพราะหินที่นำมาทำครกนั้นเป็นหินแกรนิตแท้ที่มีความแข็งแรงและทนทาน ซึ่งอาชีพทำครกหินเป็นอาชีพหลักอาชีพหนึ่งในหลายๆ อาชีพของประชาชนตำบลพิชัยที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย โดยมีอาชีพรองคือเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำสวน อาชีพการทำครกหินถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สร้างรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 40,000 - 60,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 89.60 จากผลรวมของรายได้ต่อปีจากการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรม (คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทและกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2544)

เมื่อพิจารณาขั้นตอนของการทำครกหิน พบว่าในขั้นตอนการแกะสลักหินและขั้นตอนการเจียรระในหิน จะมีผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ประกอบอาชีพและประชาชนจากการสัมผัสสิ่งคุกคามหรือปัจจัยที่เป็นสาเหตุก่อให้เกิดโรค เช่น โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ โรคปอดจากฝุ่น โรคฝุ่นหิน โรคใยหิน เป็นต้น โรคที่เกิดจากสิ่งคุกคามที่เป็นปัจจัยทางกายภาพ เช่น โรคการได้ยินเสื่อมเหตุเสียงดัง โรคกระดูกและกล้ามเนื้อที่มีสาเหตุจากการทำงานในลักษณะท่าทางไม่ถูกต้องการนั่งหรือยืนในท่าหนึ่งท่าใดนานๆ โรคเครียด และการบาดเจ็บที่เกิดจากการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในขั้นตอนการประกอบอาชีพ (สำนักระบาดวิทยา, 2547) นอกจากนี้การทำครกหินยังมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยทำให้เกิดมลภาวะทางอากาศ เช่น ฝุ่นละออง ขยะมูลฝอยต่างๆ การทำครกหินของบ้านไร่ศิลาทองจะเป็นลักษณะงานที่ไม่สามารถกำหนดเวลาแน่นอนได้ โดยเฉพาะในช่วงที่มีการเร่งผลิตหรือมีการสั่งสินค้าเข้ามา ประชาชนต้องใช้เวลาในการทำงานมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้มีเวลาในการพักผ่อนน้อย ร่างกายอ่อนเพลีย ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความตึงเครียดในอารมณ์

(เบญจา จิรภัทรพิมล อ่างในวาสนา สารการ, 2544) และอาจทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวลดลง บุตรขาดความอบอุ่น ขาดการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดา ตลอดจนมีเวลาในการร่วมกิจกรรม น้อยลง เช่น การร่วมงานประเพณีต่างๆ ซึ่งอาจทำให้ความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนลดลงตามไปด้วย (ศิริลักษณ์ ตนะวิไชย อ่างในอุบล สิงห์แก้ว, 2547)

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาบริบทของชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง พบว่าผลกระทบจากการทำครกหินส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจมีการขยายตัวของภาคธุรกิจ ประชาชนมีสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นแต่ผลกระทบทางสุขภาพ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและมีข้อมูลไม่เพียงพอ (สถานีอนามัยต้นมัน, 2550) ดังนั้น จึงควรมีการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ (Health Impact Assessment ; HIA) ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในสังคม เพื่อระบุ คัดการณ์ และพิจารณาถึงผลกระทบต่อสุขภาพที่อาจเกิดขึ้น ตลอดจนเพื่อร่วมตัดสินใจใดๆที่จะทำให้การดำเนินการต่างๆเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของประชาชนและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับสุขภาพของประชาชน (เดชรัต สุขกำเนิด, วิชัย เอกพลากร และปัทพงษ์ เกษสมบูรณ์, 2545) ซึ่งการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ มีขั้นตอนที่สำคัญ 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การกลั่นกรองข้อเสนอ นโยบาย แผนงาน หรือโครงการ (Screening) 2) การกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบโดยสาธารณะ (Public Scoping) 3) การวิเคราะห์ (Analysis) และร่างรายงานการประเมินผลกระทบ (Reporting) 4) การทบทวนร่างรายงานโดยสาธารณะ (Public Review) 5) การมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ (Influencing) และ 6) การติดตามเฝ้าระวัง และการประเมินผล (Monitoring and Evaluation) (เดชรัต สุขกำเนิด, วิชัย เอกพลากร และปัทพงษ์ เกษสมบูรณ์, 2545) ซึ่งการศึกษาผลกระทบทางสุขภาพจากการประกอบอาชีพทำครกหินของประชาชนบ้านไร่ศิลาทองจะทำการศึกษาในขั้นตอนที่ 2 คือ การกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบโดยสาธารณะ

ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นบุคลากรทางด้านสาธารณสุข ซึ่งปฏิบัติงานในกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลพิชัย โดยควบคุมดูแลการให้บริการด้านสุขภาพแก่ประชาชนในชุมชน ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันควบคุมโรค การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสุขภาพ ตลอดจนการพัฒนาสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลกระทบทางสุขภาพจากการทำครกหินของประชาชนบ้านไร่ศิลาทอง ตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนป้องกันภาวะเสี่ยงและการเกิดปัญหาสุขภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากการทำครกหินของประชาชนบ้านไร่ศิลาทอง ตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง

คำถามการศึกษา

แนวทางและขอบเขตในการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากการทำครกหินของประชาชนบ้านไร่ศิลาทอง ตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง มีอะไรบ้าง

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลกระทบทางสุขภาพจากการประกอบอาชีพทำครกหินของประชาชนบ้านไร่ศิลาทอง ตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง โดยเป็นการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การจัดสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ในกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำครกหิน กลุ่มประชาชนทั่วไปและผู้ที่เกี่ยวข้องในเดือนเมษายน พ.ศ. 2552

นิยามศัพท์

การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ หมายถึง กระบวนการในการประมาณการณ์ หรือคาดการณ์ผลกระทบ ซึ่งอาจเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้วต่อสุขภาพของประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จากข้อเสนอหรือการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นได้ตั้งแต่ระดับนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ อันจะเป็นประโยชน์สำหรับการสร้างเสริมและการคุ้มครองสุขภาพประชาชน

ผลกระทบทางสุขภาพ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงใดๆที่มีผลต่อปัจจัยที่กำหนดสุขภาพจากการประกอบอาชีพทำครกหินแล้วส่งผลกระทบต่อสุขภาพต่อประชาชนทั้ง 4 มิติ คือ มิติทางด้านร่างกาย มิติทางด้านจิตใจ มิติทางด้านสังคม และมิติทางด้านจิตวิญญาณ ซึ่งประเมินโดยใช้แนวทางสนทนากลุ่มและแนวทางการสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและการสนทนากลุ่มกับประชาชนและผู้ประกอบอาชีพทำครกหิน

การทำครกหิน หมายถึง การประกอบอาชีพผลิตเครื่องใช้ที่มีลักษณะเป็นหลุมสำหรับตำหรือโขลกด้วยสาก ผลิตจากหินอัคนี หรือหินแกรนิต ขุดเนื้อในออกให้เป็นหลุมลึก ตามขนาดที่ต้องการ โดยมีขั้นตอนดังนี้ การแกะสลัก การตกแต่ง การเจียรระไน และการตกแต่งลวดลายพร้อมจำหน่าย ซึ่งมีการผลิตที่บ้านไร่วิทยา หมู่ 10 ตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved